

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Ústav dějin křesťanského umění

Jan Klobušický

MOTIV SVATÉHO PŘÍBUZENSTVA
V KŘESŤANSKÉ TRADICI A JEHO APLIKACE
VE VÝTVARNÉM UMĚNÍ
SE ZVLÁŠTNÍM ZŘETELEM NA ČESKOU REPUBLIKU

(Autoreferát disertační práce)

2 0 1 6

OBSAH DISERTACE

ÚVOD

METODICKÝ ÚVOD

Zásady formální

OBOR BĀDÁNĪ

HISTORICKO-KRITICKÝ PŘĪSTUP

PRAGMATIČNOST

PRAVOVĚRNOST

Zásady materiální

PŘEDMĚT BĀDÁNĪ

ZPŮSOB ŘEŠENĪ

DOSAVADNĪ STAV BĀDÁNĪ

VĚROUČNÝ ZĀKLAD

Mariánská dogmata

DOGMA MATER DEI (EFESKÝ EKUMENICKÝ KONCIL)

DOGMA SEMPER VIRGO

Obecná církevní ustanovení o posvátných obrazech

KONSTANTINOPOLSKÝ, TZV. TRULLSKÝ, MĪSTNĪ KONCIL

DRUHÝ NICEJSKÝ EKUMENICKÝ KONCIL

ČTVRTÝ KONSTANTINOPOLSKÝ EKUMENICKÝ KONCIL

KOSTNICKÝ EKUMENICKÝ KONCIL

TRIDENTSKÝ EKUMENICKÝ KONCIL – ZASEDÁNĪ XXV.

BULLA PAPEŽE PIA IV. INIUNCTUM NOBIS

Zvláštní pokyny významných teologů

IOANNES MOLANO

GABRIELE KARDINÁL PALEOTTI

JUAN INTERIÁN DE AYALA

PRAMENY

Písmo Svaté

Církevní tradice

ÓRIGENÉS

TZV. EVANGELIA JEŽÍŠOVA DĚTSTVĪ

HISTORIE JOSEFA TESAŘE

EUSEBIUS

SV. EPIFANIUS

UČENĪ JAKUBOVO

SV. JAN DAMAŠKÝ A SV. ONDŘEJ KRÉTSKÝ

SYNTAXÁŘ KONSTANTINOPOLSKÉ CĪRKVE

TEOLOGICKĀ BĀDÁNĪ

Byzantští historiografové

EPIFANIUS MONACHUS

SUDA

NIKEFOROS KALLISTOS XANTHOPULOS

Latinští teologové

SV. JERONÝM

SV. TOMÁŠ AKVINSKÝ

TEOLOGOVĚ TRIDENTSKĚHO KONCILU A POTRIDENTŠTĪ

LATINSKÁ LEGENDISTIKA

Nejstarší latinská literatura

Trinubium Scte Annæ

Sv. Coletta Boylet z Corbie

NEKŘESŤANSKÉ TEXTY

Židovské texty

JOSEF FLAVIUS

TALMUD A TOLEDOTH JEŠÚ

Korán

APLIKACE MOTIVU SV. PŘÍBUZENSTVA VE VÝTVARNÉM UMĚNÍ

Typ deesis

PRAHA – KOSTEL SV. APOLINÁŘE

PRAHA – REININGHAUSŮV OLTÁŘ, VNĚJŠÍ STRANA KŘÍDEL

Typ genealogický

KŘIVOKLÁT (PŮVODNÍ PROVENIENCE) – ANGLICKÝ ŽALTÁŘ

Typ kolínský

HRADEC KRÁLOVÉ – KATEDRÁLA SV. DUCHA

PRAHA – MISTR BUDŇANSKÉHO OLTÁŘE

CHRUDIMSKÉ DESKY

ČASTOLOVICKÁ SKUPINA

PRAHA – FRAGMENT Z NÁRODNÍHO MUZEA

PRAHA – SKUPINA FRAGMENTU ZE STRAHOVSKÉHO KLÁŠTERA

PERNŠTEJN – OLTÁŘNÍ DESKA ZE SOBOTÍNA

CHOMUTOV – Z PRUNĚROVSKÉ FARY

Typ s ústřední postavou sv. Anny Samětřetí

PRAHA – KAPLE SV. ANNY V KATEDRÁLE SV. VÍTA

PRAHA – REININGHAUSŮV OLTÁŘ

Typ rodinného portrétu

TYP RODINNÉHO PORTRÉTU

ZÁVĚR

ZKRATKY

LITERATURA

PŘÍLOHY

Písmo Svaté

2Kr 7,12-16

Ž 110,1

Iz 7,14

Iz 11,1-5

Jr 22,28-30

Mt 1,1-18

Mt 10,2-4

Mt 12,46-50

Mt 13,55

Mt 20,20-23

Mt 22,41-46

Mt 23,34-35

Mt 27,55-56

Mk 2,14

Mk 3,16-19

Mk 3,31-35

MK 6,3
MK 12,37
MK 13,37
MK 15,39-40.47
L 1,5-80
L 2,48-49
L 3,23-38
L 5,27-28
L 6,13-16
L 8,19-21
L 20,44
L 24,18
J 1,1-18
J 2,12
J 7,2-6
J 19,25-27
SK 1,13-14
Ř 9,1-5
1K 9,5
GAL 1,18-19
1TIM 1,3-4

Církevní tradice

HEGESIPPUS

JULIUS AFRICANUS

PROTOEVANGELIUM JAKUBOVO

TZV. EVANGELIUM PSEUDO-TOMÁŠOVO

TZV. EVANGELIUM PSEUDO-MATOUŠOVO

AKTA PILÁTOVA

KLEMENT ALEXANDRIJSKÝ

SV. JAN DAMAŠSKÝ

Latinští teologové

SV. TOMÁŠ AKVINSKÝ

Trinubium Scte Annæ

ZLATÁ LEGENDA

Sv. Coletta Boyiet z Corbie

Židovské texty

SEPHER TOLDOTH JESCHU.

OBRAZOVÉ PŘÍLOHY

ÚVOD

Hlavními cíli práce jsou zjistit odpovědi na následující otázky:

Co o sv. Příbuzenstvu říkají nejstarší prameny?

Do jaké míry je pravděpodobné trojí manželství sv. Anny?

Proč po tridentském koncilu tento motiv ve výtvarném umění ustupuje?

Odpověď na první otázku je nejobsažnější částí práce, protože existuje opravdu velké množství převážně východních zdrojů, které dosud nebyly ani přeloženy. Překlady však jsou nezbytnou podmínkou pro operativní užití a zhodnocení sledovaných textů. Na druhou otázku pak dává odpověď toto zhodnocení a to včetně zdrojů již zpracovaných jinými badateli. Konečně na třetí otázku je třeba hledat v názorech potridentských teologů, protože autoritativní církevní výrok na téma sv. Příbuzenstva neexistuje. Na tyto tři aspekty se při dosavadní badatelské činnosti zatím nikdo nezaměřoval.

Sv. Příbuzenstvo je doposud badatelsky marginální téma. Uspokojivým způsobem je řešena obecná ikonografická klasifikace, na niž vlastně postačují ojediněle se vyskytující články, které však svou vypovídací hodnotou příliš nepřesahují obsáhlejší slovníková hesla. Existuje pouze jediná monografie, která se souborně věnuje sv. Příbuzenstvu, a to publikovaná disertace Wenera Essera. Kromě obsáhlé části o významu sv. Příbuzenstva v katolickém kultu, se věnuje zpracování latinnských legendických zdrojů a zabývá se jednotlivým ztvárněním sv. Příbuzenstva pro Německo a Nizozemí v chronologickém pořádku. Velice cenný je prakticky kompletní katalog těchto artefaktů, který i když neúplně, autor rozšiřuje i mimo vybranou geografickou oblast.

DOSAVADNÍ STAV BĀDÁNÍ

Práce o sv. Příbuzenstvu jsou vesměs pouze články s maximálním rozsahem několika stran, z nichž i ty starší jsou dosud relevantní,¹ či kvalitní slovníková hesla,² případně obsáhlejší obecná pojednání v rámci článku o jednom konkrétním artefaktu.³ Jednotlivé obrazy, fresky či plastiky byly popisovány příležitostně v pracích katalogového nebo obecného charakteru v zahraničí i u nás a týkají se místně příslušných artefaktů. V našich podmínkách se jedná zejména o starší velmi stručné popisy bez hlubší ikonografické analýzy⁴. Podrobněji se zabýval Královéhradeckým oltářem teprve

¹ MARTIN, HENRY: *La parenté de Notre-Dame* in: Bulletin Monumental, 1923, Paris: Société Française d'Arch ologie, pp. 162-170; MITGAU, MANE: *Die Heilige Sippe in Legende und Darstellung* in: *Genealogie, Familie und Volk, Deutsche Zeitschrift für Familienkunde*, Neustadt an der Aisch: Degener, Nr. 6, Jahr. 1963, S. 546-551; STANTON, ANNE RUDLOFF: *La Genealogye Comence Kinship and Difference in the Queen Mary Psalter* in: *Studies in Iconography*, Princeton: Princeton University, Vol. 17, 1996; AMON, KARL: *Die Heilige Sippe* in: *Ausseeerland Pfarrblatt*, Bad Aussee, Röm.-kath. Pfarramt, Nr. 5, Jahr. 55, 2007, S. 3-4; RYWIKOV, DANIELA: *Reli fy Svat  Rodiny ze Stonavy a zobrazovn Kristovy ensk  genealogie v um n pozdnho stredov ku* in: T šínsk muzejn sbornk, esk T šín: Muzeum T šínska, 2013 str. 131-158.

² K NSTLE, KARL: *Ikonographie der christlichen Kunst*, Freiburg im Breisgau: Herder, 1926, B. I, S. 331-332; KIRSCHBAUM, ENGELBERT; BANDMANN, GÜNTER; BRAUNFELS, WOLFGANG: *Lexikon der christlichen Ikonographie*, Freiburg im Breisgau: Herder, 1968, B. IV, S. 163-168; SACHS, HANNELORE; BADST BNER, ERNST; NEUMANN, HELGA: *Christliche Ikonographie in Stichworten*, Leipzig: Koehler & Amelang, 1980, S. 167-168; BROCKHAUS *DIE ENZYKLOPÄDIE*, Mannheim: Brockhaus, 1993, B. 20 (Sci-Sq), S. 238; ROYT, JAN: *Slovník biblick  ikonografie*, Praha: Karolinum 2006, str. 251-253.

³ DNOV, HELENA; GUBKOV, RENATA: *Kristovo příbuzenstvo* in: *Všemu světu na útěchu. Sochařství a malířství na Chomutovsku a Kadaňsku 1350-1590*, Chomutov: Oblastní muzeum v Chomutově, 2014, str. 186-190.

⁴ ZAP, KAREL VLADISLAV: *Biskupsk hlavní chrm sv. Ducha v Krlov  Hradci* in: *PAMTKY ARCHEOLOGICK  A MSTOPISN *, Praha: Matices esk, 1859, dl III., s. 173; GRUEBER, BERNHARD: *Die Kunst des Mittelalters in Böhmen*, Wien, 1879, Th. IV, S. 164-165; NEUWIRTH, JOSEPH: *Malerei und Plastik im Mittelalter* in: *Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild: Böhmen*, 1896, B. X, 2 Abt., S. 361; KALAŠ, VCLAV: *Kathedrln kostel svatého Ducha v Hradci Krlov *, Hradec Krlov : Historick  museum krlov hradeck , 1896, str. 8-9; CECHNER, ANTONN: *Soupis pamtek historickch a um leckch v politick m okrese Krlov hradeck m*, Praha: Archeologick kommissee, 1904, str. 41-43; LBLER, KAREL: *Oltř z arcid kansk ho kostela v Chrudimi* in: [Admek, Karel Václav ed.]: *Památky vchodoesk *, Chrudim: Kuratorium Průmyslového musea pro vchodn Čechy, 1905, str. 29; WINTER, ZIKMUND: *Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v XIV. a v XV. století*, Praha: esk akademie císaře Františka Josefa, 1906, str. 796-799; PODLAHA ANTONÍN; HILBERT KAMIL: *Metropolitn chrám sv. Víta* in: *Soupis památek historických a uměleckých*, Praha: esk akademie císaře Františka Josefa, 1906, str. [224]; CHYTIL, KAREL: *Soupis památek historických a uměleckých v politick m okrese Chrudimsk m*, Praha: Archeologick kommissee, 1910, str. 49-52; MATĚJČEK, ANTONÍN: *Dějepis umění, Dl třetí, Umění nového věku I*, Praha: Jan Štenc, 1927, str. 353; MATĚJČEK, ANTONÍN: *Oltář Reinighaus v* in: *esk malba gotick, deskov  malířství 1350-1450*, Praha: Melantrich, 1938, str. 133-134; *Pozdn  gotick  umění v Čechách, 1471-1526*, Praha: Odeon, 1978, str. 195; BLAŽEJ, JIŘÍ: *K malřsk  technice podunajsk  školy* in: *TECHNOLOGIA ARTIS, ročenka Archivu historick  vtvarn  technologie Praha*, Praha: Obelisk, 1991, str. 59-60; CHAMONIKOLA, KALIOPI: *Příbuzenstvo Kristovo* in: *Od gotiky k renesanci: vtvarn kultura moravy a slezska 1400-1550*, Brno: Moravsk galerie, 1999, str. 169-170.

Pešina, ale i zde se jedná spíše jen o obecný popis a stručnou slohovou analýzu, ostatním českým oltářům sv. Příbuzenstva se pak věnuje pouze marginálně⁵.

Stěžejní prací na dané téma je již v úvodu zmíněná disertace Wenera Essera,⁶ na jejíž výsledky ohledně latinských legendických zdrojů budu navazovat. Některé další absolventské práce se tohoto problému dotýkají jako dílčího tématu.⁷ Či se věnují některým jednotlivým artefaktům s motivem sv. Příbuzenstva v rámci jiných témat.⁸ S touto latinskou tradicí pak úzce souvisí vize sv. Coletty Boylet z Corbie, což v poslední době zpracoval Maksymilian Kapalski.⁹

Dá se tedy říci, že pro motiv sv. Příbuzenstva je stále dost volného badatelského prostoru a řada nezpracovaných témat. Genetický vývoj ikonografie motivu sv. Příbuzenstva, jak se tento typus utvářel od nejstarších děl pozdně gotických německých mistrů přes jeho rozšíření po celé střední Evropě až do jeho vymizení v baroku, zatím nikdo nezpracoval. Též chybí i důkladná syntéza ikonografických poznatků.

⁵ PEŠINA, JAROSLAV: *Pozdně gotické deskové malířství v Čechách*, Praha: Česká akademie, 1940, str. 110-120, 185; PEŠINA, JAROSLAV: *Česká malba pozdní gotiky a renesance, Deskové malířství 1450-1550*, Praha: Orbis, 1950, str. 38-39, 111.

⁶ ESSER, WERNER: *Die Heilige Sippe, Studien zu einem spätmittelalterlichen Bildthema in Deutschland und den Niederlanden*, Bonn: Universität, Dissertation, 1986.

⁷ NAGY 2015 — EMŐKE NAGY: *Narrative and Visual Sources of Saint Anne's Cult in Late Medieval Hungary (14th-16th Centuries) in a Comparative Perspective*, (Doktori Disszertáció Eötvös Loránd University), Budapest, 2015.

⁸ DOUCKOVÁ 2008 — RENATA DOUCKOVÁ: *Pozdně gotické malířské a sochařské práce v Chrudimi*, (diplomová práce na Filosofické fakultě Masarykovy Univerzity), Brno, 2008; SKALICKÝ 2009 — PETR SKALICKÝ: *Středověké nástenné malby v kostele sv. Apolináře na Novém Městě Pražském*, (diplomová práce na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy), Praha, 2009; STONEOVÁ 2008 — MONIKA STONEOVÁ: *Nástín problematiky na příkladu maleb ve Vlašimské a Saské kapli*, (diplomová práce na Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy), Praha, 2008.

⁹ KAPALSKI, MAKSYMILIAN: *Wizje mistyczne źródłem tematu dzieła sztuki w średniowieczu, Rodzina Matki Bożej w widzeniu św. Kolety Boylet* in: Těšínský muzejní sborník, Český Těšín: Muzeum Těšínska, 2013 str. 119-130.

METODIKA

Zásady formální

OBOR BĀDÁNÍ

Předkládaná práce je interdisciplinární, přičemž hlavním oborem je křesťanská ikonografie, která je dílčí disciplinou dějin křesťanského umění. Ikonografická metoda je aplikována podle zásad Erwina Panofského.¹⁰ Ačkoliv se ikonografie jako samostatná disciplína objevuje již v první polovině 19. století,¹¹ teprve Erwin Panofsky postuloval nejracionálněji položený interpretační systém, který je všeobecně užíván dodnes.

Umělecké dílo se zkoumá ve třech úrovních. Předikonografický popis si všímá prvotního čili přirozeného významu uměleckého díla. **Následuje ikonografická analýza**, která zjišťuje konvenční význam. Svět obrazů interpretuje jako výtvarné ztvárnění příběhů a alegorií. **Zde je nutno znát a určit literární prameny, témata, pojmy, atd. V této fázi spočívá hlavní těžiště předkládané práce.** Konečně ikonologická syntéza přispívá k zjištění vnitřního významu díla. Zde je naprosto základní dílo *Iconologia* od Cesareho Ripy.¹² Poprvé vyšla roku 1593 a dodnes jsou všechny další ikonologické slovníky víceméně deriváty z ní.

HISTORICKO-KRITICKÝ PŘÍSTUP

Práce je psaná s maximální snahou o pravdivost, proto zkoumanou látku čerpe ze spolehlivých a nestranných pramenů, pramenných edicí a z vědecky spolehlivé literatury. Nejedná se ovšem o výhradně pozitivistický přístup v tom smyslu, že by se důsledně vycházelo pouze z písemných autentických pramenů. V daném oboru ani nelze opomíjet význam hmotných pramenů jakožto svědků minulosti. Pokud nějaké faktum nemůže být přes veškeré bádání striktně předloženo, je nutné použít historické konjektury, aby se popis co možná nejvíce pravdě přibližoval.¹³ V opodstatněných případech lze připustit čerpání z pozdějších opisů nedochovaných dokumentů či z hagiografické tradice.

¹⁰ Srov. PANOFSKÝ, ERWIN [Konečný, Lubomír, trans.]: *Ikonografie a ikonologie, Úvod do studia renesančního umění* in: *Význam ve výtvarném umění*, Praha: Odeon, 1981, str. 33-54.

¹¹ Srov. Srov. PODLAHA, ANTONÍN (ed.): *ČESKÝ SLOVNÍK BOHOVĚDNÝ*, Praha: Václav Kotrba, díl 5. (Holbein – Itálie), 1932, str. 295.

¹² RIPA, CESARE: *Iconologia*, Milano: Tascabili degli Editori Associati, 1992.

¹³ Srov. KRYŠTUFEK, FRANTIŠEK XAVER: *Všeobecný církevní dějepis*, Praha: Arcibiskupská knihtiskárna (Rohlíček a Sievers), 1883, str. 4.

PRAGMATIČNOST

Text je psán tak, aby byl co nejméně zatížen informacemi již publikovanými a aby byl pro čtenáře plně srozumitelný a návazný i při ignoraci poznámkového aparátu. Do poznámek jsou pak kromě bibliografických citací zařazeny doplňující informace, které by vlastní text přerušením jeho návaznosti činily nepřehledným či porušovaly slohovou jednotnost textu zařazením převzatých citací psaných jiným stylem. Pokud je třeba pro lepší pochopení připomenout skutečnosti popsané v práci dříve, odkaz na příslušnou stránku je uveden v poznámce.

PRAVOVĚRNOST

Teologické spisy jsou též pramenem teologického poznání, mají sice charakter vědeckých prací, ale platí zde oproti jiným akademickým disciplínám zvláštní pravidla. Protože nepožívají žádné Bohem garantované ochrany před omylem, je třeba, **aby byly posuzovány ve světle Magisteria, Písma svatého**, které avšak má svou sílu a autoritu odvozenou od Magisteria¹⁴, a **církevní tradice**.

Tyto tři prameny víry jsou za různých přesně definovaných podmínek chráněny před omylem a pro katolického badatele jsou jejich vyjádření různým stupněm závazná. Pokud tedy při bádání není zřejmá možnost poznat evidentní pravdu, není pro přijetí nějaké hypotézy rozhodující vědecký konsensus či recentní názory renomovaných badatelů, nýbrž pravověrnost.¹⁵

Křesťanské umění je samo podle zásad Melchiora Cana¹⁶ považováno za jeden z pramenů teologického poznání.

Zásady materiální

PŘEDMĚT BĀDÁNÍ

Hlavním zkoumaným předmětem je ikonografie artefaktů oslavujících tajemství sv. Příbuzenstva deponovaných na území České republiky s přihlédnutím k významným či spíše vhodně doplňujícím zahraničním paralelám. Období, kterým se práce zabývá je

¹⁴ Srov. **Decretum de libris sacris et de traditionibus recipendis**, *Concilium Tridentinum*, 8 aprilis 1546 in: *DH 1500*.

¹⁵ Srov. **PIUS XII.:** *Humani generis*, Encyklika o některých falešných názorech, které podkopávají základy katolické nauky, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2004, čl. 35, str. 19-20.

¹⁶ Srov. **CANO, MELCHIOR:** *Libri XII de locis theologicis*, Valentiae: Haeredum Joannis Jolis, 1765. Vypočítává tato teologická místa: 1. Písmo svaté, 2. Tradice, 3. Magisterium, 4. Církevní otcové, 5. Teologické spisy, 6. Liturgie, 7. Kanonické právo, 8. Umění, 9. Dějiny křesťanského lidu.

dosti rozsáhlé, jelikož se dotýká např. osob žijících v 1. století př. Kr., nicméně pro určující je období tvorby artefaktů s motivem sv. Příbuzenstva, tj. od pozdního středověku do potridentské doby.

V této práci je přednostně užíván termín sv. Příbuzenstvo, který je doslovným překladem německého *Heilege Sippe*, jedná se však o ekvivalent k termínům Příbuzenstvo Páně či Příbuzenstvo Kristovo. Sv. Příbuzenstvem jsou pak v práci míněni buď příbuzní Ježíše Krista obecně, a to v analytické části, nebo v případě hodnocení výtvarných děl se pak rozumí přesně vymezený ikonografický typus.

Jedná se o společné vyobrazení, zpravidla jako idealizovaného rodinného portétu, Bohorodičky s Ježíškem doprovázené sv. Annou, jejími třemi manžely Jáchymem, Kleofášem a Salomem, dále pak jejich dcerami Marií Kleofášovou s manželem Alfeem a s jejich syny Jakubem, Judou, Tadeášem a Josefem a Marií Salome s manželem Zebedeem a jejich syny Jakubem a Janem a konečně s Alžbětou jejím manželem knězem Zachariášem a jejich synem Janem Křtitelem.

Nemusí být tyto osoby přítomny vždy všechny, někdy je přebrán typus podle staršího vzoru a osoby pojmenovány jinak a v mnohých případech bývají přítomny ještě další (Sv. Servác, Hismerie, Emerenciana, Emue, Memelie, Eliud, Afras, atp.) Nicméně vždy se tím chápe prvoplánové zobrazení postav ze sv. Příbuzenstva a vždy založené na latinské legendistické tradici o trojím sňatku sv. Anny.

Na pokraji pak, zda do tohoto motivu patří či ne, je motiv sv. Anny Samětřetí, příp. sv. Rodiny se sv. Jáchymem a Annou. Jiné zobrazování těchto postav, jako např. tři Marie pod křížem apod., není předmětem této práce.

ZPŮSOB ŘEŠENÍ

Práce je realizována badatelsko-teoretickou činností řešitele podle zásad rekonstruktivní hermeneutiky.

VÝSLEDKY

Bylo přeloženo celkem velké množství textů, které však podle mého soudu jsou prospěšné. Mnohdy bývá totiž tzv. citováno a při tom to jsou vyložené dezinterpretace. Např. se s oblibou tvrdívá, že *Trinubium Scte Annæ* je založeno na na Jeronýmově spise *Proti Helvidiovi*. Pořízený překlad však umožní zjistit, že Jeroným v celém spise použil pouze jedinkrát slovo „Anna“, a to hovořil o prorokyni Anně. O matce Bohorodičky vůbec nehovoří. Co je však pravda, že Jeroným byl první, kdo začal prosazovat krom ustavičného panenství Bohorodičky i trvalé zachovávání panickosti u Josefa.

Zajímavý je poznatek z Konstantinopolského synaxáře, že Zesnutí sv. Anny se slavilo jako sobor, v Konstantinopolské čtvrti Deuteru. Ale církevně stanovený kult je již dobrá půda pro vznik ikony, jakožto předmětu úcty. Bohužel nemáme doklady, že by ikona tohoto soboru existovala. Zdá se tedy, že tento svátek nenašel v Byzanci velkou oblibu. Možnost existence východního protějšku k západním obrazům sv. Příbuzenstva tedy zřejmě nevzniká.

Ukázalo se jednoznačně, že žádný východní zdroj se nepromítl do koncepce ikonografie sv. Příbuzenstva. Je pravda, že již dříve, Esser prokázal, že zdrojem této ikonografie je středověká latinská legendistika, ale on se nezabýval podrobnějším řešením otázky jejich zdrojů. Ale východní tradice přeci jen svoji roli v otázce ikonografie sv. Příbuzenstva sehrála. Když totiž počátkem 16. století humanisté, jako např. nechvalně vyhlášený Cornel Agrippa, se díky své znalosti řečtiny si mohli číst ve východních textech, odmítli latinský konstrukt *Triubia*. A raději uvěřili staršímu podání. Přesvědčení však, že uchopili pravdu, rozhodli se tvrdě vystupovat prot víře v *trinubium*. Takže se dá říci, že Východ na konec přeci jen díky své předávané tradici na ikonografii, sv. Příbuzenstva měl. A to ten, že se tento motiv okleštil zobrazování sv. Rodiny se sv. Jáchymem a Annou.

Další často uváděnou událostí je vize Coletty Boylet z Corbie. Zde jsem překládal z kritického vydání originální verze dobového svědectví. A ukazuje se, že Colletta vůbec nepohrdala sv. Annou a manželstvím, ale opomíjela ji, protože ji jakožto paně bylo přirozené modlit se k pannám. A vůbec jí není nic vytýkáno, Anna pouze vysvětluje účel a význam zjevení. Tedy nutno říci, že pořízené překlady oproti nekritickému přebírání vnášejí nový vhled. Nepochybným problémem Coletty pro rozšířenější akceptování její vize jakožto ikonografického zdroje, je skutečnost, že podléhala pod obedienci vzdoropapeže Benedikta XIII. takže na ní bylo pohlíženo jako na schizmaticku.

Je vůbec otázkou, zda se její vize nějak promítla do ikonografického schématu sv. Příbuzenstva. Zjevení se událo roku 1406 a poté se z kolínské oblasti začínají ve větší míře rozšiřovat obrazy sv. Příbuzenstva. Ale ty vůbec neodpovídají zjevení, tak jak bylo popsáno. Sv. Anna se svými třemi dcerami a jejich dětmi měla být adorována zástupy andělů a všeho tvorstva. Takové zobrazování ale není vůbec známo. Naopak ve zprávě o zjevení se vůbec nehovoří o přítomnosti manželů dotyčných světic. Důraz je kladen na rozplození. Neobstojí ani tvrzení, že by zobrazení muži měli být přítomni zástupně jakožto adorující za celou Církev. Vždyť stojí světicím za zády.

VÝBĚR Z PUBLIKAČNÍ ČINNOSTI DOKTORANDA

- 1) KLOBUŠICKÝ, JAN: *Svatováclavský cyklus v kostele sv. Václava a Stanislava ve Měníku* in: *Výroční zpráva za rok 1999*, Pardubice: Památkový ústav v Pardubicích, 2000, str. 165-168
- 2) KLOBUŠICKÝ, JAN: *Soubor obrazů křížové cesty v kostele sv. Kříže v Moravské Třebové* in: *Výroční zpráva za rok 2000*, Pardubice: Státní pam. ústav v Pardubicích, 2001, str. 140-150
- 3) KLOBUŠICKÝ, JAN: *Kaple sv. Kateřiny Alexandrijské na Kunětické hoře* in: *Listy Muzejního spolku v Pardubicích*, Pardubice: Muzejní spolek v Pardubicích, 2001, № 5, str. 12-14
- 4) KLOBUŠICKÝ, JAN: *Monstrance* in: *Katalog výstavy: Ke slávě Ducha*, Pardubice: Východočeská galerie v Pardubicích, 2003, str. 78-79
- 5) KLOBUŠICKÝ, JAN: *Kult sv. Kateřiny Alexandrijské a jeho šíření* in: *Sborník odborné konference Znojemská rotunda – Malby v NKP rotunda sv. Kateřiny a výsledky současného výzkumu*, Městský úřad Znojmo, Znojmo, 2004, str. 155-165
- 6) KLOBUŠICKÝ, JAN: *Původ a šíření kultu sv. Kateřiny*, přednáška na valné hromadě Klubu přátel znojemské rotundy, Pedagogická fakulta Masarykovy Univerzity Brno, 11. listopadu 2004
- 7) KLOBUŠICKÝ, JAN: *Atributy svatých*, přednáška na Diecezním teologickém institutu in: *Přednáškový blok Úcta ke svatým*, Nové Adalbertinum, Hradec Králové, 15. listopadu 2003
- 8) KLOBUŠICKÝ, JAN: *Předsmrtná agonie sv. Markéty Marie Alacoque jako smírná oběť Božskému Srdci Páně* in: *Srdce Ježíšovo, Teologie – symbol – dějiny*, Ústí nad Labem: Albis international 2005
- 9) KLOBUŠICKÝ, JAN: *Z dějin pobožnosti křížové cesty* in: *Řeckokatolický kalendář, 2008*, Praha: Apoštolský exarchát Řeckokatolické církve, 2007, str. 57-58
- 10) KLOBUŠICKÝ, JAN: *Svátostina konverze – Zelený škapulíř* in: *EXARCHÁT*, Praha: Apoštolský exarchát Řeckokatolické církve, 2008, roč. III., č. 13, str. 14 – 15; č. 14, str. 17-19; č. 15, str. 16-18; č. 16, str. 15-16; č. 17, str. 14-15; č. 18, str. 12-14
- 11) KLOBUŠICKÝ, JAN: *Motiv sv. Příbuzenstva v křesťanské tradici a jeho aplikace ve výtvarném umění se zvláštním zřetelem na Českou Republiku*, Pardubice: Nákladem vlastním, 2010, 36 str., ISBN 978-80-254-8814-0
- 12) KLOBUŠICKÝ, JAN: *Ikonografický rozbor ikonostasu řeckokatolického kostela sv. Mikuláše v Hradci Králové* in: *Sakrální a profánní prostor v dějinách křesťanské kultury a umění*, KTF, sborník z doktorandské konference

ZKRATKY

PG — *Patrologiae Cursus Completus, Series Graeca.*

PL — *Patrologiae Cursus Completus, Series Latina*

DH — **DENZINGER, HEINRICH:** *Enchiridion Symbolorum, definitionum et declarationum de rebus fidei et morum*

LITERATURA

ALENÇON, UBALD D'(ed.): *Les Vies de Ste Colette Boylet de Corbie, réformatrice des frères mineurs et des clarisses (1381-1447) écrites par ses contemporains le père Pierre de Reims, dit de Vaux, et sœur Perrine de la Roche et de Baume, Archives franciscaines, IV*, Paris: Couvin, 1911.

ARTHUR HARVEY: *The Genealogies of our Lord and Saviour Jesus Christ*, London: T. Hatchard, 1853

AYALA, JUAN INTERIÁN DE: *El Pintor Christiano, y Erudito, ó Tratado de los Errores que suelen cometerse freqüentemente en pintar, y esculpir las Imágenes Sagradas*, Madrid: Joaquín Imarra, 1782

BLAŽEJ, JIŘÍ: *K malířské technice podunajské školy* in: **TECHNOLOGIA ARTIS, ročenka Archivu historické výtvarné technologie Praha**, Praha: Obelisk, 1991, str. 59-60

BUTLER, CHARLES: *On the Genealogy of Christ* in: **THE PHILOLOGICAL AND BIOGRAPHICAL WORKS OF CHARLES BUTLER**, London: W. Clarke & Sons, 1817, p. 372-381

CANO, MELCHIOR: *Libri XII de locis theologicis*, Valentiae: Haeredum Joanis Jolis, 1765.

CAVALLERA, FERDINAND (ed.): *Thesaurus Doctrinae Catholicae, ex documentis magisterii ecclesiastici*, 1936, Toulouse: Douladoure frères, 1936.

DELEHAYE, HIPPOLYTUS (ed): *Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae, Propylaeum ad Acta Sanctorum, Novembris*, Bruxelles: Socium Bollandianum, 1902, col.vers. 841,15-842,15

DENZINGER, HEINRICH: *Enchiridion Symbolorum, definitionum et declarationum de rebus fidei et morum*, Freiburg im Breisgau - Basel - Rom - Wien: Peter Hünerman, 37. aufl., 1991

DOUCKOVÁ 2008 — RENATA DOUCKOVÁ: *Pozdně gotické malířské a sochařské práce v Chrudimi*, (diplomová práce na Filosofické fakultě Masarykovy Univerzity), Brno, 2008

EPISTOLA SYNODICA S. CYRILLI ET CONCILII ALEXANDRINI CONTRA NESTORIUM in: **PL**, LXVII, col. 17

ESSER, WERNER: *Die Heilige Sippe, Studien zu einem spätmittelalterlichen Bildthema in Deutschland und den Niederlanden*, Bonn: Universität, Dissertation, 1986.

GRÉBAUT, SYLVAIN [ed.]: *Sargis d'Aberga* in: **PATROLOGIA ORIENTALIS**, tom. III, 1909, pp. 640-641.

- KAPALSKI, MAKSYMILIAN:** *Wizje mistyczne źródłem tematu dzieła sztuki w średniowieczu, Rodzina Matki Bożej w widzeniu św. Kolety Boylet* in: Těšínský muzejní sborník, Český Těšín: Muzeum Těšínska, 2013 str. 119-130.
- KOFROŇOVÁ, JOHANA:** *Problematika sakrálního prostoru po tridentském koncilu ve světle názorů církevních autorit*, in: **UMĚNÍ**, Praha: Ústav dějin umění AVČR, 2000, str. 41-54.
- MARTIN, HENRY:** *La parenté de Notre-Dame* in: Bulletin Monumental, 1923, Paris: Sociéte Française d'Archéologie, pp. 162-170
- MIGNE JACQUES PAUL** (ed.): *Patrologiae Cursus Completus*, Paris
- MITGAU, MANE:** *Die Heilige Sippe in Legende und Darstellung* in: **Genealogie, Familie und Volk, Deutsche Zeitschrift für Familienkunde**, Neustadt an der Aisch: Degener, Nr. 6, Jahr. 1963, S. 546-551
- MOLANUS, IOANNES:** *De Picturis et Imaginibus Sacris, Liber Vnvs*, Lovanii: Hieronymus Vvelaus, 1570
- MUSPER, HEINRICH THEODOR:** *Gotische Malerei nördlich der Alpen*, Köln: Verlag M. DuMont Schauberg, 1961.
- NAGY 2015 — EMŐKE NAGY:** *Narrative and Visual Sources of Saint Anne's Cult in Late Medieval Hungary (14th-16th Centuries) in a Comparative Perspective*, (Doktori Disszertáció Eötvös Loránd University), Budapest, 2015.
- NAU, F.** [ed.]: *La Didascalie de Jacob* in: **PATROLOGIA ORIENTALIS**, tom. VIII, 1912, pp. 777-779.
- NOVOZÁKONNÍ APOKRYFY, I, NEZNÁMÁ EVANGELIA**, Praha: Vyšehrad, 2001.
- PALÆOTUS, GABRIEL:** *De imaginibus sacris, et profanis*, Ingolstad: David Sartorius, 1594.
- PANOFSKÝ, ERWIN** [Konečný, Lubomír, trans.]: **Ikonografie a ikonologie, Úvod do studia renesančního umění** in: *Význam ve výtvarném umění*, Praha: Odeon, 1981, str. 33-54.
- PAPEBROCHIUS, DANIEL:** *De Sancta Maria Cleophæ, Matre S. Jacobi, Fratris Domini, Episcopum Hierosylimitani* in: **ACTA SANCTORUM APRILIS**, Antverpiæ: Michael Knobbarus, 1685, thom. I., pp. 811-818.
- PAPEBROCHIUS, DANIEL:** *Dissertatio Theogeneologica* in: **PROPYLÆUM AD ACTA SANCTORUM MAII**, Antverpiæ: Michael Knobbarus, 1675, pp. 31-40.
- PEŠINA, JAROSLAV:** *Česká malba pozdní gotiky a renesance, Deskové malířství 1450 – 1550*, Praha: Orbis, 1950.
- PEŠINA, JAROSLAV:** *Pozdně gotické deskové malířství v Čechách*, Praha: Česká akademie, 1940.
- RYWIKOVÁ, DANIELA:** *Reliéfy Svaté Rodiny ze Stonavy a zobrazování Kristovy ženské genealogie v umění pozdního středověku* in: Těšínský muzejní sborník, Český Těšín: Muzeum Těšínska, 2013 str. 131-158.
- SKALICKÝ 2009 — PETR SKALICKÝ:** *Středověké nástenné malby v kostele sv. Apolináře na Novém Městě Pražském*, (diplomová práce na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy), Praha, 2009

- STANTON, ANNE RUDLOFF:** *La Genealogie Comence Kinship and Difference in the Queen Mary Psalter* in: *Studies in Iconography*, Princeton: Princeton University, Vol. 17, 1996; **AMON, KARL:** *Die Heilige Sippe* in: *Ausseerland Pfarrblatt*, Bad Aussee, Röm.-kath. Pfarramt, Nr. 5, Jahr. 55, 2007, S. 3-4
- STONEOVÁ 2008 — MONIKA STONEOVÁ:** *Nástin problematiky na příkladu maleb ve Vlašimské a Saské kapli*, (diplomová práce na Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy), Praha, 2008.
- SUIDAE LEXICON, GRÆCE & LATINE**, Cantabrigiæ: Typis Academicis, 1705, tom. II., pp. 105-109.
- SÝKORA, JAN LADISLAV:** *Kterak byli spřízněni s Pánem Ježíšem tak zvaní bratři Páně?* in: *ČASOPIS KATOLICKÉHO DUCHOVENSTVA*, Praha: Karel Vinařický, 1896, roč. 37, str. 257-269, 356-364, 412-420, 487-494, 536-544
- THEOLOGICKÉ SUMMY SVATÉHO TOMÁŠE AKVINSKÉHO TŘETÍ ČÁST**, Olomouc: Edice Krystal, 1937, str. 285-293.
- VASSILIEV, AFANASII [ed.]:** *Anecdota Graeco-Byzantina*, Mosquæ: Universitas Caesareae, 1893, pp. 58-72.
- VORAGINE, JAKUB**, [Vidmanová, Anežka, trans.]: *Legenda Aurea*, Praha: Vyšehrad, 1998, str. 252–256, jedná se o překlad podle **VORAGINE, JACOBUS A:** *Legenda Aurea, vulgo Historia Lombardica dicta, ad optimorum librorum fidem*, Dresden – Leipzig: Libraria Arnoldiana, 1846, cap. CXXXI (126), *De Nativitate beatae Mariae virginis*, pp. 585–590.
- WALLIN, JÖRAN (trans.):** *Historia Josephi Fabri Lignarii, Liber Apocryphus*, Lipsiæ: Literis Andrae Zeidleri, 1722. Překládám podle latinského překladu, vsuvky v hranatých závorkách jsou takto psány již v latinském textu, jsou tedy doplněním vůči arabské verzi. Poznámkový aparát nepřebírám, protože se jedná výhradně o překladatelské poznámky k arabskému originálu.
- ΔΟΓΜΑΤΙΚΗ ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΥΡΙΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ, ΠΡΟΣ ΝΕΣΤΟΡΙΟΝ** in: **Schwartz, Eduardus**, ed., *Concilium universale ephesenum, Acta graeca, Collectio vaticana 140-164*, Berolini: W. de Gruyter, 1927 vol. I., pars V., pp. 16-17
- ПРАВИЛА СВЯТЫХ АПОСТОЛОВ И СВЯТЫХ ОТЕЦ**, Москва: Паломник, 2000, стр. 59-61.
- ПРАВИЛА СВЯТЫХ СВЯТЫХ ВСЕЛЕНСКИХ СОБОРОВ С ТОЛКОВАНИЯМИ**, Москва: Паломник, 2000, стр. 538-539.

РЕЗЮМЕ

Работа посвящена теме иконографического анализа Святой родины (Семье Святой Анны). Фокусируется на ресурсы в Священном Писании, в церковной традиции, среди передовых богословов и историков. Тексты в переводе с греческих и латинских отцов, церковных документов и текстов передовых богословов. Две известные чешские живописи дополнены параллелей неизвестных из аукционных каталогов. Содержит обзор живописаний и скульптур мотива Святой родины в стране.

Переведено довольно количество текстов, которые полезны. В самом деле, часто цитируется и при этом они выстроены в неправильной интерпретации. Например любит отвердители, что тройной брак Святой Анны основан от Иеронима (*Contra Helvidii*). Но Иероним о Матери Божией Матери ничего не говорит. То, что это правда, однако, что Иероним был первым, кто стал утверждать, что Святой Иосиф поддержался нетронутым.

Также интересен перевод из Константинопольского Синаксаря. Праздник Успение праведной Анны, матери Богородицы, отмечался как Собор. Благо церковь создала культ, является хорошей почвой для создания иконы как объекты почитания. К сожалению, у нас нет никаких доказательств того. Так что, похоже, что этот праздник не нашел в Византии большой популярностью. Возможность восточного аналога западной живописи Святой родины, таким образом, не возникает.

Показано, что ни один восточный источник не отражался в концепции иконографии Святой родины. Это правда, что раньше показано, что источником этой иконографии является средневековые латинские легенды. Но не рассматривали детали идресации их источников. Но восточная традиция роль играла. В то время как ранние гуманисты 16 века благодаря знанию греческого языка могли читать в восточных текстах, отказались латинский строй тройного брака Святой Анны. Что они постигли истину, решили резко выступать против веры в тройной брак Святой Анны. Таким образом, мы можем сказать, что Восток, в конце концов, повлиял иконографию Святой родины. А именно, что этот мотив урезал на Святую Семью, которую дополняют святые Иоаким и Анна.

Другое часто сообщаемое событие видение Колетты из Корби. Здесь перевод с критического издания оригинальной версии современного свидетеля. И это показывает, что даже Колетта не презирала Святую Анну ни брак. И Анна не обвиняет Колетту, объясняет только цель и значение привидения. Колетта, что субъект под антипапой Бенедиктом XIII., как раскольник, сомненная для широкого признания ее видения в качестве иконографических источников.

Это не вопрос ли как-то ее видение отражено в иконографической схеме Святой родины. Привидение произошло в 1406 году, а затем из района Кельна начинают все более распространять изображения Святой родины. Но не соответствуют откровению, как это было описано. Святая Анна со своими тремя дочерьми и их детей должны быть обожаны от ангелов и всего творения. Такого изображения совсем не известно. С другой стороны, в докладе о явлении не упоминает о наличии супругов сказанных святых. Не является утверждение о том, что бы показать, что мужчины должны присутствовать как замещие для всей обожающей Церкви. Ибо они позади сказанных святых.

Bibliografická citace

< Motiv svatého Příbuzenstva v křesťanské tradici a jeho aplikace ve výtvarném umění se zvláštním zřetelem na Českou republiku>: <disertační práce> / <Jan Klobušický> ; vedoucí práce: <Jan Royt>. -- <Praha>, <2016>. -- <počet stran> s.

Anotace

<Práce se zabývá ikonografickou analýzou motivu sv. Příbuzenstva, zaměřuje se na zdroje v Písmu sv., v církevní tradici i mezi význačnými teology a historiky. Přeloženy jsou texty z řecké i latinské patristiky, texty církevních dokumentů a význačných teologů. Ke dvěma známým českým obrazům nachází neznámé paralely z aukčních katalogů. Přináší přehled maleb a plastik s motivem sv. Příbuzenstva v ČR>

Klíčová slova

<příbuzenstvo, Kristus, církevní dokumenty, patristika, překlady>

Abstract

<The Motif of Holy Kinship in the Christian Faith and its Application in the Arts with Special Regard to Czech Republic. The work deals with the theme of iconographic analysis of Holy Kinship, focuses on resources in Holy Scripture, in Church tradition and among prominent theologians and historians. The texts are translated from Greek and Latin patrology, church documents and texts of prominent theologians. Toward two known Czech paintings shows two unknown parallels from auction catalogs. Provides an overview of the paintings and sculptures of Holy Kinship in the Czech Republic.>

Keywords

<Holy Kinship, Church Documents, Patrology, Translations>